

subveniatis. Quæ quoniam regni Francorum caput est, si deperierit, ut membra sequantur nocesse est. At quomodo non deperit, quæ sub nomine duorum quasi inter malleum et incudem, disposita, dum eorum neutrum rectorem approbat, velut inter undas maris sine remige fluctuat? Quid porro fieri putatis, si tertius sine iudicio Ecclesiæ ad numerum accesserit? Neque vero hæc loquor, tanquam augur aut divinus. Memini etiam meos conspirasse non solum milites, sed et clericos, ut nemo mecum comederet, nemo sacris interesset. Taceo de vilitate et contemptu, nihil dico de gravissimis injuriis sæpe mihi a pluribus illatis. Ad hæc ut redeam provocatis, et ut graviora patiar, minas superaddit epistola. Quid est? o divina majestas! adeone me infatuatum, vel a te abalienatum putant, ut vel gladios imminentes non videam, vel Ecclesiam tuam schismate confundam? Ego vero improborum versutias acute conspicio, et contra omnia schismata unitatem Ecclesiæ, si sic decretum est, morte mea defendo. Peto ergo, o domina mea semper Augusta item a fratribus meis coepiscopis, qui pro causa traditoris Arnulphi, sive juste sive injuste sub anathemate positi sunt, ut me iudicium Ecclesiæ expectantem patienter ferant. Neque enim Ecclesiam, quam episcoporum iudicio regendam accepi, sine

episcoporum iudicio relinquere volo. Nec rursus contra episcoporum iudicium, ubi major auctoritas adsit, eam quasi per vim retinere dispono. Quæ iudicia dum exspecto, exsilium, quod a multis felix putatur, non sine multo dolore tolero.

EPISTOLA CLX.

Occurrit mihi senioris mei regis Rotberti clara facies, lætus aspectus, visitata colloquia, sermones vestri sapientia et gravitate pleni, tum principum et episcoporum grata affabilitas, quæ mihi dum eripitur, ipsa quodammodo vita onerosa est. Sola mihi solatio est clari Cæsaris Othonis pietas, benivolentia, liberalitas, qui tanto amore vos vestraque diligit, ut dies noctesque mecum sermonem conferrat, ubi et quando vos familiariter videre possit: coævum sibi et studiis consimilem seniore meo regem Robertum alloqui et complexari. Si ergo Romanum iter, quod causa plurimum synodi me detinet, hoc tempore dilatatum fuerit, circa Novembr. Kal. me exspectabitis, et harum rerum interpretem fidissimum, et per omnia vobis obedientem.

EPISTOLA CLXI.

AD CONSTANTINUM SCHOLASTICUM.

Vis amicitiae pene impossibilia redigit ad possibilia, etc. *Exstat supra, libello De numerorum divisione præfixa.*

EPISTOLÆ ALIÆ GERBERTI

Curante Andrea Duchesnio primam ex ms. exemplari Jacobi Sirmondi Societatis Jesu in lucem editæ.

(*Hist. Franc. Script.*, tom. II, pag. 829.)

EPISTOLA CLXII.

ELECTIO ARNULFI REMORUM ARCHIEPISCOPI A GERBERTO EDITA.

Sanctæ ac universali Ecclesiæ catholicæ salutem dicunt filii Remorum metropolis.

Divæ memoriæ patre nostro A. sensus corporeos relinquente, clarum lumen pastoris amisimus, præda hostium facti sumus. Itaque dum molimur, conamur tanti viri resarcire ruinas. Elapsa sunt canonica tempora, violatæ sunt leges, quibus cavetur nullam sedem amplius triginta dierum spatio vacare licere. Nuncque tandem pulsantibus divina lœx se apparuit, et quo sequeremur ostendit, depulso antichristo, Simoniaca hæresi damnata. Nos, inquam, qui dicimur episcopi dioceseos Remorum metropolis, cum omni clero, diversi ordinis populo acclamante, orthodoxis regibus nostris consentientibus, eligimus nobis in præsulem virum pietate præstantem, fide insignem, constantia mirabilem, in consiliis providum, rebus gerendis aptum. In quæ hæc virtutes, quæ sic clare relucent, indicio sunt cæteras abesse non posse. Arnulphum dicimus regis Lotharii filium. Quem etsi altus sanguis vitio temporis sub anathemate positus aliquo infecit contagio; sed tamen hunc mater Ecclesia purificans

C mysticis abluit sacramentis; hunc, inquam, dicimus Laudunensis Ecclesiæ filium, et, ut verius fateamur, Remensis. Ea quippe civitas Remense territorium, Remensis parochia est: nec sic a beato Remigio divisa, ut fieret aliena. Nimirum ille vir Deo plenus, unitatem appetens, non scissionem affectans, sic scidit ut cohæreret velut pars in toto. Et quis et quantus futurus esset intelligens, natale solum beavit sacerdotii dignitate. Eligimus ergo hunc Arnulphum hinc ortum, hic educatum, Simoniacæ hæreticis expertem, a factione tyrannica remotum, sua cuique debita jura reddentem, sanctuarium Dei non dissipantem. Sint procul ab electione nostra dolus et..... nec putent eam ad se pertinere filii Belial, filii pacis et concordie stabilem et solidam in perpetuum faciunt confirmando, corroborando, subscribendo.

EPISTOLA CLXIII.

EX PERSONA ARNULPHI REMENSIS EPISCOPI.

Etsi adhuc neque in republica, neque in privata, nulla merita nobis sint, his tamen animus minime deest, specialiusque quodammodo inardescimus ad comparandos ac retinendos vestros affectus. Ob id itaque Gerardum antiquum militem vestrum vim inferentem, ac beneficium nostri fidelis Guenirici

pervadentem patientia ferimus, utque eum quiescere a jubeatis oramus. Et si forte dissimulaverit, utrumque monitorem experiatur sui justissimum hostem.

EPISTOLA CLXIV.

E. EPISCOPO TREVERENSI EX PERSONA EJUSDEM.

Sciens benevolentiam, vel potius pietatem vestram, qua semper usi estis circa beatæ recordationis prædecessorem meum, felicior me judico, si eam sic accipio uti acceptam terminus nesciat. Itaque ex abundanti charitate a vobis facto principio congaudemus, ac mutua dilectione frui indissolubiler optamus. Et quia tumultus dissidentium regnorum, ac novitas nostræ ordinationis decernere ac perficere, qui animose impediunt actuum nostrorum moderamina, consolidatæ prudentiæ vestræ delegamus: simul quoque oramus si fieri potest definite præscribi, ubi et quando post reditum vestrum a palatio convenire possimus, simusque ad præsens certi, si quid rerum novarum didiceritis, post plenius instruendi quod planius pernoscelis. Magnum argumentum est in sanctissima amicitia, ac firma societate nos in æternum mansuros, cum eisdem utamur auctoribus quibus apud prædecessorem meum in otio et negotio semper usi estis interpretibus.

EPISTOLA CLXV.

Plurimum intelligo vos intelligere motus animi mei, eoque amplius vos accurate diligo, et amplector. Recordor quippe honestissimæ admonitionis, qua me satis diu a communione quorundam principum suspendistis, quid velletis significastis. Oro ergo per venerabile nomen patris mei, et per inviolatam fidem, qua se suosque semper colui, ne cogar eorum hominum oblivisci quos ob ejus amorem meis commodis neglectis præcipue semper dilexi. Domine meæ Theophanæ servata fides circa se suumque filium, ne sinat me fore gloriam suorum hostium, quos propter se, si quando valui, abduxi in opprobrium et contemptum. Iterum in commune oro, et obsecro ne ejus vobis displiceat servitus, cui vestram imperium, honor, potestas, hactenus placuerunt. Facile vestra liberalitate ne absentia honestatis, fuga optimarum artium, efficiar sectator Catilinæ, qui in otio et negotio præceptorum Marci Tullii diligens fui exsecutor.

EPISTOLA CLXVI.

Non alienum est a vestra humanitate, et a sacrosancto sacerdotio, quærentibus consilium consilium dare. Nulli mortalium aliquando jusjurandum præbui, nisi D. M. Othoni. Id ad dominam meam. Th. ac filium ejus Oth. Aug. permanasse ratus sum; quippe cum in tribus unum quidem quodammodo intellexerim. Quousque ergo hanc fidem servandam censetis? Dico equidem quod spoliatus amplissimis rebus imperiali dono collatis, apostolica benedictione confirmatis, nec una saltem villula ob fidem retentata vel retinendam donatus sum. Dico quod inter gravissimos hostes vestros positus, nul-

lis eorum beneficiis quamvis ingentibus oblati inflexus sum. Quousque ergo id genus amicitie exercebo? Consulite, ac solatium imploranti præbete, etsi non ob mea merita, sed tamen et propter vestra erga omnes semper laudata beneficia.

EPISTOLA CLXVII.

Conceptam lætitiâ Romani itineris, quo vester comitatus ac dominæ Theophanæ semper Augustæ futurum alloquium ampliorem fecerat, senioris mei prohibitio conturbat. Vices ergo meas velut amicus amici obtinete. Et ut pallium a domino papa per vos consequamur, et gratiam dominæ nostræ per vos cœptam retineamus. Cujus obsequio, Deo annuente, in Pascha erimus, nec quisquam erit qui vos ab ejus ac filii sui fidelitate ac servitio prohibere possit.

EPISTOLA CLXVIII.

AD RAINARDUM MONACHUM BOBIENSEM.

Quidam Tetbaldus, ut ipse ferebat, monachus Bobiensis, præterita æstate, ad nos venit, per quem nostra scripta tibi direximus, quibus tuæ litteræ non satis respondent. Itaque et exemplar prioris epistolæ remittimus, et tuæ petitioni hoc modo consulimus. Si sub regula patris Benedicti ac spirituali abbate tibi militare delectat in alio monasterio, mea licentia utere, nec obsit tibi transitus causa religionis, et imperio abbatis tui factus. Cæterum in dando et accipiendo frena licentiæ relaxamus partim, partim restringimus: hoc modo servata discretione, ut quod jure et sine offensione divinarum legum dandum ac recipiendum est, des ac recipias. Nec putes ad meam licentiam pertinere, si quid tyranno aut impio sponte tribueris, vel ab eis acceperis.

EPISTOLA CLXIX.

AD REMIGIUM MONACHUM TREVIRENSEM.

Petitio tua, dulcissime frater, toties repetita, quibus jactemur fluctibus satis ostendit. Nescis, nescis quæ naufragia pertulerimus, postquam a te digressi sumus. Gravissimis quippe laboribus æstivis et continuis eos contraximus morbos quibus pestilens autumnus pene vitam extorsit. Accessit ad hæc violenta fortuna, cuncta quæ dederat repetens per eos prædones qui urbem Remorum depopulati sunt. Nunc amicorum captivitatem deslemus, et an sedes nobis sint permutandæ pervigili cura deliberamus. Eo in luctu, eoque in mœrore nostra patria est. Timor et tremor muros circumdant, inopia cives premit. Clerus utriusque ordinis propter futuram vastitatem ingemit. Ergo sit tui muneris manus levare ad Omnipotentem pro nobis. Et si Divinitas pœnam alleviaverit peccati erimus non immemores tui per omnia beneficia.

EPISTOLA CLXX.

GERBERTUS RAIMUNDO.

Nostro reverentissimo patri RAIMUNDO da. Filius. Quo in portu agam navim gubernatore amisso, scire vos, dulcissime Pater, et quinam sit status in Francorum R. p. [republica]. Ego cum statuissem

non discedere a clientela et consilio patris mei A beati Ad., repente sic eo privatus sum, ut me superesse expavescerem. Quippe cum esset nobis cor unum et anima una, nec hostes ejus eum putarent translatum, cum me superesse viderent, me ad invidiam Caroli nostram patriam tunc et nunc vexantis digito notabant, qui reges deponerem regesque ordinarem. Et qui R. p. permistuseram, cum R. p. periclitabar, velut in perditionem nostræ urbis pars prædæ maxima fui. Eaque res iter meum in Italiam penitus distulit, ubi et organa etiam servantur, et optima portio meæ suppellectilis. Non enim potuimus obsistere præcipiti fortunæ, nec Divinitas declaravit adhuc quonam in portu me sistere velit. Igitur de me et de meis fortunis gavisuri, expectant exitum instantis fortunæ. Dabo operam pro B viribus, nec quidquam eorum quæ fieri oporteat intermittam, donec optatis perfruar sedibus, redamque Deo vota mea in Sion. Vale, amantissime Pater, valeat frater Ariardus, valeat sanctissimum collegium tibi subjectum, meique sitis memores in contemplativis cum patre meo Adal.

EPISTOLA CLXXI.

VENERABILI ADHUC EPISCOPO A. GERBERTUS.

Itane socordiae atque dubiis casibus credidisti, ut gladios cervici imminentes non videas, arietes ac vineas ilia tua pulsantes non sentias? Recordare, quæso, quid actum sit, o felix quondam et dulcis amice, sub imperio patris mei Adalberonis. Divi Aug. Lotharii germanus frater, hæres regni, regno expulsus est. Ejus æmuli, ut opinio multorum C est, inter reges creati sunt. Quo jure legitimus hæres exhæredatus est, quo jure regno privatus est, et quo in paternam domum rediit? Quæ decreta Romanorum pontificum infantes baptizari vetuerunt? Qui sacri canones innocentes presbyteros ab altaribus removerunt? Agit Abraham cum Deo causam, utrum in Sodomis debeat perdere justum cum impio, et tu pastor non dubitas addicere poenæ noxium simul et innoxium? Sed quid ego hæc minima, cum sciam accusationem tuam a sacerdotibus Dei descriptam, et plenam criminibus, gravidam sceleribus? Electi sunt iudices, quorum iudicio si defueris, de absentia nihil lucraberis. Et si adfueris, episcopus esse cessabis. Inventus D est qui tuas vices sortiatur. Curre ergo dum aliquid otii superest, neque spem tuam ponas in Ligeri et Sequana, nihil profuturus. Ego quidem factionum, conspirationum, jurisconsulti ac consulentium conscius, ob fidele silentium hæc tibi causa veteris amicitiae habui dicere, ut te lethargo alleviarem. Tuum sit plenius remedium quærere, qui etiam in comitalem morbum videris decidisse. Vale.

EPISTOLA CLXXII.

Immense benevolentiae ac potius pietati vestrae circa nos immensas rependimus grates. Quanti nos habeatis compassione vestra profecto declarastis. Declaramus ergo et nos quid in futurum moliamur, non solum ex his quæ cum paucissimis pernoctamus, sed

etiam ex anathemate in prædones Remensis urbis jam promulgato. Cujus exemplar vobis mittimus, ut ex eo pernoscatis cujus animi simus, simulque nos majora aggressuros, quæ suo tempore reservamus. Omnia enim tempus habent. Dicimus tacenda, tacemus dicenda. Agimus quod nolumus, quod volumus nequimus. Ita sunt omnia plena perturbationis, ac potius confusionis: nec se sic ingerunt expetenda, quemadmodum devitanda. Nam si oblata esset rationabilis facultas, jam dudum vestra colloquia expetissemus. Regium nomen, quod apud Francos pene emortuum est, magnis consiliis, magnis viribus resuscitasset: sed propter impia tempora, propter perditissimorum iniqua commenta, clam agimus quod palam non possumus. Veniet, veniet, inquam, dies, et prope est, in qua uniuscujusque nostrum probentur et cogitata, et dicta et facta. Interim præscriptas vobis metas recognoscite, nec majora regni negotia velitis definire sine metropolitani conscientia, nec sententiam in his præcipitate quæ quo animo fiant ignoratis. Prudentiam roburque vestrum reservate, tunc fortissima pectora hostibus pro nobis exposituri, cum videritis victricia signa nobis ductoribus anteferri.

EPISTOLA CLXXIII.

Mare fluctuans ingressi naufragamur et ingemiscimus; nusquam tuta littora, nusquam portus occurrit. In vobis quietem quærimus. In vobis certe est, quod cum dederitis non desit, accipienti supersit. Petimus ergo omni affectu charitatis vos affore Remis ii Kal. Aprilis, si jure amicitiae quidquam promeruerimus aut promereri posse putamus.

EPISTOLA CLXXIV.

AD ROMULFUM ABBATEM SENONENSEM.

Officia dantis et accipientis muneribus vestris exsecuti estis. Nihil enim nobis antiquius in humanis rebus clarissimorum hominum scientia, quæ utique multiplicibus librorum voluminibus explicatur. Agite ergo ut cœpistis, et fluenta M. Tullii sitienti præbete. M. Tullus mediis se ingerat curis, quibus post urbis nostræ perditionem sic implicamur, ut ante oculos hominum felices, nostro iudicio habeamur infelices. Quæ mundi sunt quærimus, invenimus, perficimus, et ut ita dicam principes sceleris facti sumus. Fer opem, Pater, ut Divinitas, quæ multitudine peccatorum excluditur, tuis precibus inflexa redeat, nos visitet, et nobiscum habitet, tuaque præsentia, si fieri potest, lætemur, qui beati Patris Ad. absentia tristamur.

EPISTOLA CLXXV.

AD E. ARCHIEPISCOPUM TREVIRENSEM.

Pervenit, beatissime Pater, gladius usque ad animam: gladiis hostium undique perstringimur. Hinc fide promissa regibus Francorum urgemur. Hinc potestati principis Caroli regnum ad se revocantis addicti, permutare dominos, aut exules fieri cogimur. Hoc solum spei superest, quod vos præscia divinitas germanitate quadam nobis devinxit, et ut

Invicem onera portemus effecit. Ad vos itaque confugimus tanquam ad rectum præsidium, tanquam ad aram prudentiæ, tanquam ad divinarum atque humanarum legum interpretes. Eruntque perlata consulta filiis vestris cœlestia oracula.

EPISTOLA CLXXVI.

G. SAL. DICIT R. SIBI DILECTO.

Grandia quidem poscis, dulcissime frater, sed tuis meritis non indebita. Nam quid est tam optabile quod benevolentia tua non promeretur? quid tam humile quod conferri amicis hæc tempora sinant? Itaque cum tibi desit artifex medendi, nobis remedium materia, supersedimus describere ea quæ medicorum peritissimi utilia judicaverint vitiato jecori. Quem morbum tu corrupte postuma, nostri apostema, Celsus Cornelius a Græcis *ἡπατιχόν* dicit appellari.

EPISTOLA CLXXVII.

AD ROMULFUM ABBATEM SENONENSEM.

Magno curarum pondere in momento temporis alleviatam iri existimamus deliberationibus nostris ad utile et honestum æque inflexis. Quod utique paris affectibus vestris in divina speculatione ut ceptum, ita consummandum est. Sicque aptiori loco mutua perfruendum charitate.

EPISTOLA CLXXVIII.

AD BRUNONEM EPISCOPUM LINGONENSEM.

Serenissimi Augusti domini nostri desiderabilem præsentiam vestram causa consultandi jam dudum exoptant. Monco ergo vos atque rogo causa salutis totius reipublicæ, quamprimum maturare iter. Et quia vos apud Roceium audiui pro mea salute, merear nunc Silvanectis audiri pro omnium bonorum liberatione.

EPISTOLA CLXXIX.

AD ECBERTUM ARCHIEPISCOPUM TREVIRENSEM.

Etsi prudentiam vestram in multis expertus sim, super tamen plurimum intellexi, cum querimoniam quam ex persona Ar. archiepiscopi subornaveram, subtili responso perstrinxistis. Veritus itaque sum, famulante conscientia, ne in oculis vestris displicerem, qui mihi metipsi displicere jam cœperam, eo quod non socius vitiorum, sed princeps dijudicarer maximorum scelerum. Ille ego, qui sub imperio beate memoriæ patris mei Ad. militaveram in schola omnium virtutum, nunc ego regiam incolo aulam cum sacerdotibus Dei verba vitæ conferens. Nec ob amorem Caroli vel Arnulfi passus sum diutius fieri organum diaboli, pro mendacio contra veritatem declamando. Oro itaque antiqua benevolentia vestra dignus inveniri. Quippe existimatione vestra conscientiam meam detexi, ut ex me pernoscatis quid de perditione Remorum intelligere debeatis.

EPISTOLA CLXXX.

AD ADALBERONEM EPISCOPUM VIRDUNENSEM.

Omnium consiliorum meorum participi ac conscio non multa verba facturus sum. Satis enim post Pa-

tris mei beati Ad. ad Dominum discessum cur tanto tempore Remis commoratus sum, quo ante perditionem urbis et post perditionem abire contenderim Sæpius quoque illud Terentianum recepistis: Si non potest fieri quod vis, id velis quod possis. Et nunc quidem beneficiorum ac pietatis vestræ circa me non immemor, conceptum amorem erga vos vestrosque conservo, eoque me beatiorem fieri judico. Quomodo enim non diligam diligentes me. Sentio quippe vos condelectari quod sceleratorum hominum conciliabula effugerim, quod communioni ecclesiasticæ restitutus sim. Agite ergo causam amici solito more, id est ut Lelius ab Helvetiis vel Suevis redeat, Aquilæ dilecto diligendus conquiratur par, ut operum nostrorum sit finis consummata charitas.

EPISTOLA CLXXXI.

Præcipuam ac singularem amicitiam vestram dum arctius amplectimur, multorum hominum invidiam toleramus, maximeque eorum qui senioris vestri contra nos consilia conturbant. Crescit malum in dies. Multiplicantur inimici nostri, majoremque sumunt audaciam spe dissidentium regnorum. Si ergo ea in vobis est virtus quam credimus et optamus, sentiamus non nobis obesse quod vestrum amorem amori regis O. præposuimus. Sentiant inimici nostri per vos stabilem esse regnorum concordiam, quam sine suo consulto posse fieri negant. Et quia credibilibus legatis inter hostes difficilis est via, vos legatorum nostrorum vices explete, quod honestum judicabitis pro nobis spondete. Sic de nobis absentibus præsumite tanquam de præsentibus; et si quid salutare reperietis, quamprimum litteris vel nuntiis significate, ut ignorantibus nostris æmpulis per fidissimos internuntios utriusque partis cepta amicitia corroboretur. Hoc ideo dicimus, quia majoris auctoritatis legatos cum sui magno periculo sine certa causa mittere nolumus, et quia conventus regum laboriosus est, et hoc tempore per omnia inutilis propter malivolos utriusque partis. Quod si pravorum hominum consilia convaluisse senseritis, nec honestam et utilem posse fieri amicitiam, imprimis quod maximum est consilium simul et auxilium a vobis imploramus. Neque nos deludi vana expectatione sinatis, quos omni genere amicitiarum et affinitatis dignos hactenus duxistis.

EPISTOLA CLXXXII.

Felicitas vestra gloriam simul nobis parit et solatium. Ubi enim est una caro, et unus sanguis, ibi et unus affectus. Abiit illa dies, nec redeat unquam, in qua vester mœror ineluctabilem nobis parit dolorem. Et nunc quidem in pace, sicut et tunc in angustia, nos nostraque vestro condonamus obsequio: ut si quid magnum vestraque dignum memoria vel vi vel ingenio aggredi conamini, nostra utamini opera, diligentia, consilio, ingenio, viribus. Quod si quieti et silentio studelis. et ad præsens et in æternum liceat nobis gaudere vobis cum pace et quiete,

Nec glorientur æmuli vestri nominis plus sese obesse quam vos prodesse. Sit, si fieri potest, inter nos ac seniore[m] vestrum honestus habitus amicitiarum. Præscribite sequenda et vitanda, nec patiamini dolis et fraudibus nos circumscribi, qui nullorum hominum amicitiam contra vos decrevimus sequi.

EPISTOLA CLXXXIII.

EPISCOPI REMORUM DIOECESIOS SALUTEM DICUNT
REVERENTISSIMO PATRI R.

Quoniam frater et cœpiscopus noster A. infra suam Ecclesiam captus, propter vim hostium, ut fertur, non satis quæ sui juris sunt exsequi valet, nos nostri officii non immemores, quod olim in famosissimos prædones suo consilio feceramus, repetivimus. Hoc addito, quod in cibo et potu contra divinum ac humanum jus nulla misericordia abusi sumus ut ipse; sed insuper duces et comites, et conscios totius factionis anathemate damnavimus, eamque Ecclesiam a divino officio suspendimus. Cæteris Christianis fidelibus sufficere posse judicantes. Itaque decreti atque anathematis exemplar vobis mittimus nostræque sententiæ vos favere, atque idem facere hortamur, monemus, oramus.

EPISTOLA CLXXXIV.

AD GARINBERTUM ABBATEM.

Quod nostri curam geritis, nostrisque lætamini commodis, debitas rependimus grates. Nec sic locis disparamur remotis, nec ea utimur fortuna, divinitate propitia, ut antiquas non valeamus exercere amicitias. Procurabo igitur quod jussistis, et quoad potero persuasione vel gratia Augustorum uti, a vicinia Remorum procul dimovebo exercitum, donec in urbe recondatis, si quid residui habetis in agris. Procurate itaque et vos filium meum Aquilam, donec per fidissimos mihi remittatis amicos. Et ne ignoretis quæ synodus episcoporum nostræ dioceseos decreverit, exemplar rerum gestarum vobis nostrisque mitto sociis, ut exinde pernoscatis quid sequi, quid vitare debeatis.

EPISTOLA CLXXXV.

LIBELLUS REPUDIÏ GERBERTI ARNULPHO ARCHIEPISCOPO.

Diu multamque mihi in animo replicanti infelicem statum nostræ urbis, nec exitum malorum sine strage bonorum reperienti, ea tandem sententia placuit, quæ et præsentibus mederetur incommodis, et in futurum præcaveret amicis. Permutamus itaque solum solo, dominium dominio, vestraque beneficia emancipanti vobis nostrisque æmulis ad invidiam relinquimus, ne fidelitatis promissæ hinc arguamur, inde genere amicitiarum ad patrum vestrum quod ammodo se habentium perstringamur. Nihil enim alteri debetur eo quo vivimus pacto, fide in alteram partem prælenta. Nam si vos salvos esse volumus, quomodo patruo vestro præsumus? Item si patruo vestro præsumus, quomodo vos esse salvos volumus? Hanc litem sic dirimimus, ad alios demigrando, nec vobis nec illi quidquam præter benevolentiam debeamus gratuitam. Eam si amplectimini, domos, quas

A proprio labore multis sumptibus exædificavimus, mihi meisque cum sua suppellectili reservate. Ecclesias quoque, quas solemnibus ac legitimis donationibus juxta morem provinciæ consecuti sumus, nullis præjudiciis attingi oramus, de reliquo non multum deprecaturi. Hoc factum me olim libera colla gerentem ad obsequia vestra honeste invitabitis. Nec dubium erit, si hos terminos prætergrediemini, quin omnia quæ possidebamus ut a multis accepimus. æmulis nostris sacramento contuleritis, tunc cum secundum affectum vestrum acutissima pro vobis dictaremus consilia. Nec præteritorum malorum poterimus oblivisci, cum præsentibus admonebimur judiciis.

EPISTOLA CLXXXVI.

ELECTIO GERBERTI REMORUM ARCHIEPISCOPI.

B Semper quidem, dilectissimi fratres, judicia Dei justa sunt, sed interdum occulta. Ecce enim post dissolutionem beatæ memoriæ Patris A. quemdam ex regio semine prodeuntem nobis Ecclesiæque Remensi præfecimus, et clamore multitudinis impulsus, Scriptura dicente, *Vox populi vox Dei*, et sanctorum canonum institutis desiderium ac vota cleri ac populi in electione episcopi perquirentium: caligavit acies mentis nostræ litteram incaute sequendo, concordem sententiam divinarum Scripturarum parum investigando. Non erat quippe vox Dei vox populi clamantis: *Crucifige, crucifige*. Ergo non amnis vox populi vox Dei est; nec omnis cleri et populi vota et desideria in electione episcopi perquirenda sunt, sed tantum simplicis et incorrupti, id est spe quæstus minime electi. Sententiæ Patrum exponendæ. Non liceat, inquit, turbis electionem facere eorum qui ad sacerdotium provocantur, sed iudicium sit episcoporum, ut eum igitur qui ordinandus est probent, si in fide et in episcopali vita edoctus est. Nos igitur episcopi Remorum dioceseos secundum has constitutiones Patrum, favore et conniventia utriusque principis nostri domni Ugonis Augusti, et excellentissimi regis Roberti, assensu quoque eorum qui Dei sunt in clero et populo eligimus nobis archiepiscopum abbatem Gerbertum ætate maturum, natura prudentem, docibilem, affabilem, misericordem, nec præferimus illi vagam adolescentiam, ambitionem se extollentem, omnia temere ministrantem; imo nec talibus subjugari patienter auditu perferimus, quorum sapientia et consilio Ecclesiastica ac civilia jura administrari non posse scimus. Cumque in unoquoque episcopo sit hoc speculandum, maxime tamen in eo qui cæteris præest metropolitano. Eligimus itaque hunc Gerbertum, qui fuit. Hujus vitam ac mores a puero novimus, studium in divinis ac humanis rebus experti sumus. Hujus consiliis ac magisterio informari quærimus. Ejus electionem subscribendo confirmamus, stabilimus, corroboramus communi omnium bonorum consultu.

EPISTOLA CLXXXVII.

PROFESSIO FIDEI GERBERTI REMORUM ARCHIEPISCOPI.

Ego Gerbertus gratia Dei præveniente mox futurus archiepiscopus Remorum, ante omnia fidei documenta verbis simplicibus assero, id est Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum esse confirmo, totamque in Trinitate deitatem cœsentialem et consubstantialem et cœternalem et omnipotentem prædico. Singulam quamque in Trinitate personam verum Deum, et totas tres Personas unum Deum profiteor. Incarnationem divinam non in Patre, neque in Spiritu sancto, sed in Filio tantum credo, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine matris filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex matre. Carnem ex matris visceribus habentem, et animam humanam rationalem simul in eo utriusque naturæ, id est hominem et Deum, unam personam, unum filium, unum Christum, unum Dominum, creaturarum omnium quæ sunt et Spiritu sancto, confiteor. Passum esse vera carnis passione, mortuum vera corporis sui morte, resurrexisse vera carnis suæ resurrectione, et vera animæ resurrectione, in qua veniet iudicare vivos et mortuos, assero. Novi et Veteris Testamenti unum eundemque credo auctorem et dominum et Deum. Diabolum non per conditionem, sed per arbitrium factum esse malum. Credo hujus, quam gestamus, et non alterius, carnis resurrectionem. Credo iudicium futurum, et recepturos singulos pro his quæ gesserunt vel pœnas vel præmia. Nuptias non prohibeo, secunda matrimonia non damno. Carnium præceptionem non culpo. Pœnitentibus reconciliatis communicari debere confiteor. In baptismo omnia peccata, id est tam illud originale contractum, quam ea quæ voluntarie admissa sunt, dimitti credo, Et extra Ecclesiam catholicam nullum salvari confiteor. Sanctas synodos quatuor, quas universalis mater Ecclesia confirmat, confirmo.

EPISTOLA CLXXXVIII.

GERBERTUS OTTONI CÆSARI.

Domino glorioso OTTONI Cæsari semper Augusto Romanorum imperatori GERBERTUS episcopus debile servitutis obsequium.

Absentiam vestram longitudine terrarum disjuncti omnino moleste ferimus. Et quod fama nimium devia rerum præclare quidem a vobis gestarum, ut semper, nec ullam vobis scintillam attulit. De vita et moribus Harmandi comitis hoc tempore a me alienum est, ita gemitus et suspiria fratris et significare mea vobis plurimum refert. Conqueritur quippe ille nobilis vir fratrem suum apud Gorziam fame necari contra suam suorumque natalium dignitatem, ignominiaque ducit hoc sempiternæ. Quod si verum est, quid sibi volunt tam dira supplicia? quod genus mortis acerbius fame? Omnia pœnarum genera sola fames exsuperat, mortem ipsam contemnit, ac eam contra naturæ usum in se provocat. Remove, quæso, tam immane nefas, et petenti fratri fratrem adhuc, ut dicit,

Aspirantem, reddite. Eorum conditiones tantum mementote qui capiunt et capiuntur, ne capti post libertatem aut per se aut per suos capientes, vel amicos capientium pro causa captionis lædere valeant.

EPISTOLA CLXXXIX.

GERBERTUS OTTONI.

Domino excellentissimo OTTONI Cæsari semper Augusto, suorum episcoporum minimus semper et ubique debitæ servitutis obsequia.

Cum inter humanas res nihil dulcius vestro aspicimus imperio, sollicitis pro vobis nihil dulcius significare potuistis, quam vestri imperii summam gloriam summam cum dignitate constantiam, Et quænam certe major in principe gloria? quæ laudabilior in summo duce constantia, quam legiones cogere, in hostilem terram irrumpere, hostium impetum sua præsentia sustinere, seipsum pro patria, pro religione, pro suorum rei que publicæ salute maximis periculis opponere? Quæ facta quam felices exitus habuerunt. Minori sumus affecti cura ob legationem Leonis abbatis vobis directam super illo Arnulfo, sed neque animo insedit ea legatio, quæ omnino falsa est, sed quæ Leo abbas a meis Gallis promissa exigit, vera fore putavit. Aut si ita est, novi ingenitam vobis benevolentiam, talibus ausis et velle et posse obsistere. Et quoniam noster Leo iter suum ad vos intenderit volando, ut ipse scripsit, vi Id. Sept. quando primum allata venit epistola, iniquis, ut credo, memorata ventis, nihil super Arnulfo consultum est. Sed fert secum alia ut magnis inventa ingeniis, ita magnis finienda consiliis. Æternum vale vobis vester G. Et quia ut magnifices magnifice magnificentum Sasbach contulistis, æterno imperio vestro æternum se dedicat vester Gerbertus. Et quia R. S. V. D. æterno obsequio vestro se mancipat G. vester. Hinc a vobis liberaliter collata, sed a quodam nescio cur ablata, restitui sibi petiit vester G. Extremus numerorum abaci vestrum definiat.

EPISTOLA CXC.

Domino et reverentissimo patri ill. G. filius.

Sanctissimas amicitias firmissimasque societates luculenta oratione quam dulces, quamve utiles essent expressistis, meque tanto fructu divinitatis participem sociumque esse et fore dignati estis. Quid enim est aliud vera amicitia, nisi divinitatis præcipuum munus? Hac igitur amicitia vestra fretus, deque ea bene præsumens, atque in posterum meliora sperans, Arnulfi reditum ad urbem Remorum non expavescio, sed si ita pervenerit, ut Hungerius qui voluit retulit; ob quam causam de Hur Chaldæorum liberari confido, vestrisque obsequiis non deesse. Quodque semper volui, semper optavi, hæc causa comitem individuum efficiet, eique solemne imperium appellamus. Quare quid dulcius, quid præstantius? Non ergo suspirandum pro causa amici vobis fuit, vel erit, cum ex toto, cum ex communi voto et deliberatione cuncta provenerint, sintque proventura divinitate propitia, vobis consulentibus,

amicia juventibus, imperio vestro omnia feliciter A
exsequente et procurante. Valet, et ob res nostri
Cæsaris bene gestas, bene se habentes, mecum gau-
deat. Harum et numerosius valet.

EPISTOLA CXCI.

OTTONI CÆSARI ET AUGUSTO IMPERATORI QUOQUE.
ROMANO GERBERTUS

Domino et glorioso semper Augusto OTTONI Cæ-
sari GERBERTUS.

Scio me Divinitatem in multis offendisse, et
offendere, sed vos vel vestros in quo offendisse re-
darguor nescio, et uti mea servitus sic repente dis-
plicuerit. Utinam a vestra munificentia cum gloria
tanta collata aut non licuisset suscipere, aut suscepta
cum tanta confusione perdere! Quid hoc esse putem
quod utique dedistis, aut dare potuistis, aut non po-
tuistis? Si non potuistis, cur posse simulastis? Si
autem potuistis, quis ignotus et sine nomine impe-
rator imperatori nostro notissimo, et per orbem
terrarum famosissimo, imperat? In quibus tenebris
ille furcifer latitat? In lucem veniat, et crucifigatur,
ut nostro Cæsari libere imperare liceat. A multis
creditum est me apud vestram pietatem posse opi-
tulari multis. Nunc operæ pretium est habere pa-
trones quos olim defendendos suscepi, majorque
fides hostibus meis habenda quam amicis. Amici
quippe salubria cuncta, prospera omnia docuerunt.
Hostes nec præcepta, nec beneficia mihi profutura,
dulcia principia amarus exitus habitura, seu pro-
phético, seu fanatico spiritu prædixerunt. Quæ C
quidem mihi plus quam velim tristia, sed imperiali
personæ minus convenientia. Tribus, ut ita dicam,
 sæculi ætatibus, vobis, patri, avo, inter hostes et
tela fidem purissimam exhibui, meam quantulam-
quamque personam regibus furentibus, populis insa-
nientibus pro vestra salute opposui. Per invia et
solitudines, per incursus et occursus prædonum,
fame et siti, vi frigoris et æstus excruciatum, in-
fractus inter tot tempestates exstiti, ut mortem po-
tius præoptarem quam filium Cæsaris tunc captivum
imperantem non viderem. Vidi et gavisus sum, et
utinam liceat usque in finem gaudere, et vobiscum
dies meos in pace finire!

EPISTOLA CXCI.

ADALBERTO ARCHIEPISCOPO, ABBATI MAJORIS MONAS-
TERII.

Servat natura vices, terraque bona, non suo ju-
dicio diu infecunda, mirandos flores fructusque par-
turit. Ecce enim beati Martini cellula monachorum
agmina jam dudum emortua resuscitat. Martini
virtus in suis discipulis dignoscitur. E quibus beatæ
conversations alumnam tanquam exemplar vitæ et
merum accepisse Osulphum gaudemus. Hujus san-
ctissimos affectus vestris affectibus consociandos
offerimus, ut qui se singulari certamine antiquo
hosti opposuit, precum vestrarum clypeo victor
evadat. Alleviemur ergo nos vestris meritis, qui
nostris prægravamur offensis.

EPISTOLA CXCI.

GERBERTUS ARNULPHO AURELIANENSI EPISCOPO.

Multum mortalibus divinitas largita est, o mei
animi custos, quibus fidem contulit, et scientiam
non negavit. Hinc Petrus Christum Dei Filium
agnoscit, et agnitum fideliter confitetur. Hinc est
quod justus ex fide vivit. Huic fidei ideo scientiam
copulamus, quia stulti fidem non habere dicuntur.
Hanc vos habere fidem illa generosi animi præclara
scientia indicat: hoc vestræ orationis series mani-
festat, qua eam inter nos æternari cupitis. Habeo
igitur et rependo gratias tantorum munerum largi-
tori, et quod mihi in nullo a me dissentientem ami-
cum reservaverit, et quod æmulis nostris verisimilia
non tamen vera narrantibus minus credidit. Hoc
tui muneris esse, bone Jesu, qui facis unanimes
habitare in domo: hoc ego sacerdos tuus coram te
confiteor venerabilem artificem* tuum A. me colere,
diligere, amare, cunctisque mei ordinis quos hodie
noverim corde et ore proferre. Procul ergo esto
omnis fraus et dolus, pax et fraternitas hic adesto,
ut qui alterum lædit utrumque læserit. Me Christi
potentia protegente non vis tyrannica ab hoc deter-
rebit incepto; non minæ regum, quas in hoc Pa-
schali festo pertulimus graves. Accusabamur quippe
monachos sancti Dionysii injuste damnasse. Urgeba-
mur coram damnatis divina obsequia celebrare nec
privilegiis Romanæ Ecclesiæ monasterio beati Dio-
nysii factis contraire debere. Ad hoc opponebatur
nobis, privilegiis canonum auctoritate promulgatis
nos assensum præbituros: nec si quid contra leges
ecclesiasticas decretum sit pro lege recepturos. Sed
cum in me specialiter pondus causæ retorqueretur,
mei juris illum non esse aiebam, nec me in meorum
dominorum prosilire injuriam, ut insimulabar, ipso-
rum interesse cujus culpa eadem proferant, videre
Cum sententia sæcularium monachorum obtinisset
parti..... Hoc itaque se habere filius vestræ beatitu-
dinis testis est Fulco, qui mei animi amaritudinem
non sine lacrymarum effusione cognovit. Dolebam
quippe, ac multum doleo..... vos insuper nescio a
quo delatore insimulatum esse quasi regii honoris
insidiatorem, et qui..... Non ergo, ut vobis relatum
est, mea valentia in vos sævit, nec elocutio dura
absenti amico detraxit. Sed dum vos excusare nisus
sum, me pene accusatum palatinis canibus objeci.
Sit itaque inter nos, ut vultis, est tantum, non autem
est et non: sit auxilium in commune et consilium.
Quod etiam in sacris per data verba, si vestræ su-
blimitati placet, confirmandum fore censeo, ut, amo-
to motu omnium suspicionum, sit nobis cor unum
et anima una.

EPISTOLA CXCI.

GERBERTUS CONSTANTINO MICIACENSI ABBATI.

Satis super venerabilis A. legatione miratus sum.
Referebat quippe*. Hæc autem omnia non dolores
sed initia dolorum sunt. Majus est quod quæritur, et
quod appetitur, quam ego humilis et parvus, ve-
rumque proverbium est: Tua res agitur paries cum

proximus ardet. Et divinus sermo : *A sanctuario A* *meo incipite*, id est a regni fundamento et ab arce. Hoc factum qui doli comitentur, in aperto est. Hoc enim concessio, dignitas vel potius gravitas confunditur sacerdotalis, status regni periclitatur. Quod si hoc inconsultis episcopis agitur, episcoporum potestas, gravitas, dignitas annullatur. Qui episcopum quamvis sceleratum sacerdotio privare nec potuerant, nec debuerunt. Si vero consultis, ipsi suæ damnationis testes sunt, qui a se non judicandum judicaverunt. Et qui contra professionem suam et subscriptionem suam in libello abdicationis a seipsis factam venire præsumpserunt. Reducetur ad memoriam ejus captio, carcer prolixus, alterius in ejus sedem ordinatio, ordinatores, ordinatus, atque ab eo ordinati calumniæ subjacebunt. Ipsi quoque *B* *reges in peccatis singulis peccatores apparebant. Nec sibi quisquam blandiatur, quolibet conquassato, se incolumi, ne falso nomine sponsionis decipiatur, cum res et facta non ex indulgentia judicant, sed ex stabilitate pendeant causarum.*

EPISTOLA CXCIV.

LEODICENSI EPISCOPO NOCHERIO.

Licet non ignoremus ex quo fonte motus animi vestri in nos profluxerint, tamen ex officio nostro præstare debemus, sine gravi lite, quantum vestra interest, ut hic fons arescat, et hic motus conquiescat. Igitur ad petitionem venerabilis VV. Argentinæ civitatis episcopi nudius tertius descripsi materiam *C* *malorum nostri temporis; et quid inter partes conveniret vel disconveniret aperui; vobis tanquam probatis iudicibus direxi. Et nunc ad votum meorum hostium, quia ex toto orbe fieri non potest, saltem ex toto nostrorum principum regimine, ut universale cogatur concilium, modis quibus valeo elaboro. Eo conveniendi et disceptandi, non solum curiosis, sed etiam hostibus, libera datur facultas. Tantum quippe a nobis abest maleficio, tantumque in innocentia confidimus, ut regulare iudicium non solum non devitemus, sed etiam quasi toto orbe fugiens prosequamur. Ecce nunc tertio moniti si præsentiam suam exhibere noluerint, et appellatio est *D* *litis retractatio lege peremptoria sopientur. In qua re vestrum est animadvertere, cui ira Domini comminatur dicentis: Væ illi per quem scandalum venit! Cum enim Paulus apostolus dicat: Nos quidem prædicamus Christum Jesum. Judæis quidem scandalum, Græcis autem stultitiam. Non itaque Paulo est væ, sed his, ut ait propheta, qui dicunt bonum malum, et malum bonum. Novit Dominus qui sunt ejus, novit qui sui permoveantur zelo. Sed si Deus pro nobis, quis contra nos? Oro ergo et deprecor per eam, si qua est in vobis pietas, ut non plus meis hostibus quam vobis de me credatis. Experimini an sim qui fuerim scilicet vobis per omnia devotus et obsequens, in commune sedus amicis, æqui et veri amantissimus, sine dolo**

et superbia, vestra vestrorumque usus amicitia, qui non meo vitio perditam a vestra virtute reposco: ea negata multum doliturus, itemque recepta multum gavisurus.

EPISTOLA CXCVI.

G. ABBATI S. GERALDI, ET FRATRIBUS.

Pro mei loci atque ordinis officio magnorum negotiorum occupationibus ad plurima distractus, neglectis, nec litteris quæ circa me geruntur hactenus vobis significare volui. Nunc quoniam frater..... sicut per antiquiorem... gerulum scriberam, dum urbem Remorum causa Dei fugio, urbi Remorum gratia Dei prælatum sum. Quæ res gentes et populos in mei excitavit invidiam. Et quia viribus nequeunt, legibus ulcisci quærant. Est que tolerabilior armorum colluctatio quam legum disceptatio. Et quamvis æmulis meis dicendi arte, et legum prolixa interpretatione, quantum mea interest, satisfecerim, non tamen adhuc semel cepta deposuerunt odia. A teste ergo, reverendi Patres, vestroque alumno fuis ad Deum precibus opem ferre. Discipuli victoria, magistri est gloria. In commune quidem omnibus vobis pro mei institutione grates rependo, sed specialius patri R. Cui, si quid scientiæ in me est, post Deum inter omnes mortales gratias rependo Nunc..... valeat sanctum collegium vestrum..... valeant quondam mei noti vel affinitate conjuncti, si qui supersunt, quorum tantum speciem nec omnia satis novi: non eorum aliquo fastu oblitus, sed barbarorum feritate maceratus, totusque, ut ita dicam, alteratus. Quæ adolescens didici, juvenis amisi: et quæ juvenis concupivi, senex contempsi. Tales fructus affero mihi. O voluptas! falia mundi honores pariunt gaudia. Credite ergo mihi experto. In quantum principes exterius attollit gloria, in tantum cruciatus angit interius.

EPISTOLA CXCVIII.

Consuluistis utrum is qui sororem suæ conjugis adulterio polluit, post peractam penitentiam ad priorem copulam redire debeat, an alteram sortiri. Et alterum quidem permittitur, alterum penitus inhibetur. In conciliis Africanis, titulo 49, placuit ut secundum evangelicam et apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri jungantur, sed ita maneat ut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad penitentiam redigantur. Quod si mulier duxerit alterum, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit de sæculo exierit: nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit. Agat ergo hic ad ultimum penitentiam lege eorum qui se incesto polluerunt, sed scilicet decennalem. Femina quoque nihilominus cognata, et, si fieri potest, castitatem professæ, quod calore juventutis urgetur: timendumque ne a Satana tentetur. Nihil inde melius novimus, quam quod Leo papa de similibus dicit. Adolescens, inquit, si continens esse non potest, uxoris remedio potest sustineri. Ad hunc modum dici po-

test, ut si hæc adultera se continere non potest, nu-
bat, ut ait Apostolus, tantum in Domino.

EPISTOLA CXCVIII.

GERBERTUS LEONI PONTIFICI.

Sciens magnam benevolentiam vestram erga me, tanti viri amicitia felicem me judico. Enimvero quia nostra servitus minus vobis obsecundata est quæ oportuerit, non malevolentia ascribendum est, sed necessitati. Inter varios quippe tumultus, quibus assidue quatimur, vix aliquis idoneus reperitur, cui tuto secreta pectoris reserentur. Ita sibi virtutis arcem dolus et fraus, simulatio et dissimulatio, vicissim occupaverunt. Hinc est quod postquam a me digressi estis, nulla litterarum mutua perfunctione usi sumus, nisi ea quæ vobis sub triplicatæ crucis signo direximus. Itaque nos et nostra sub vestra dispositione ita constituimus, ut qui forte nos læserit, domno Leoni pontifici injuriam irrogasse visus sit. Nec erit deinceps nostri juris quid, quantum, quibus, et quando placitura parentur: sed domno Leoni diligens aderit obsequium ministri. Saluto domnum episcopum amicum per omnia reverendum: multum de ejus sapientia et eloquentia præsumens, et singulari morum probitate, ac per hoc obsequio ejus me obnoxium reddens.

EPISTOLA CXCIX.

AD JOANNEM PAPAM.

Sanctissimo vestro apostolatui potuisse subripi me cujuspian pervasionis reum videri, dolore vehementi afficior, et totis visceribus ingemisco. Eo quippe animo in Ecclesia Dei hactenus versatus sum, ut multis profuerim, neminem læserim. Non ergo Arnulfi peccata prodidi, sed publice peccantem reliqui: non spe, ut mei æmuli dicunt, capessendi ejus honoris, testis est Deus, et qui me noverunt, sed ne communicarem peccatis alienis.

EPISTOLA CC.

Quia vestris interdum non utimur alloquiis, non satis æquo animo ferimus. Per hæc enim mutua manet charitas, dissociata coeunt, aspera mitescunt, similitates intereunt, multaque præsentium comparantur commoda. At dum ista motu temporum minus assequitur, ut epistolaris brevitatis inter nos affectus explicet, petimus benevolentiam vestram pro fratre.... ut prosit ei apud vos nostra intercessio, plusque sibi nostra obtineat epistola, quam fortuito cujuspian oblata munera. Temporibus difficultatibus addicti regulariter convenire, et quæ Dei sunt quærere, hactenus non satis valuimus. Nunc quia Deo miserante respirare datur, censemus, vosque interesse omni evitabili excusatione postposita monemus et oramus. Licet omnibus sacerdotibus disciplinæ forma æqualiter proponatur, et cognoscendi et observandi sacros canones Spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentia consecratos; nobis tamen arctius indicitur quod in exemplar morum et vitæ a pastoribus acceptum in subditum gregem gratosus propagetur. Cum ergo pecuniam

in facie anteponimus, cur sanctarum legum jura illicita cupiditate calcamus? Et hæc quidem Dominus, et clamores quos assidue patimur, non sicut tyrannus tyrannorum præjudicio, sed sicut sacerdos sacerdotum judicio, pensetis, discernatis, dijudicetis. Hos motus compescite, has querelas sopite, morum gravitate, annorum teneritudine superate. Lectio continua, et interrogatio assidua mentem vestram exacuat. Cur judicium..... nos latuit? Cur ad majorem audientiam provocans suis rebus privatus est? Quod si non provocans, sed tacens spoliatus, quare in eum prolatum judicium ad nos non est relatum? Si hæc itaque scienter egistis lex in contumaces est: si ignoranter, utique venia danda hoc pacto, ut illegaliter ablata presbytero restituantur legaliter: postquam, si ita videbitur, judicium legibus innovetur, ne si existimetis filium meum R. suæ diffidere causæ, quia nunc ex condito non occurrit. Pluribus enim occupati negotiis, eum examini vestro dirigere usque in xv Kal. nequimus. Quas moras sibi non obfuturas pro summa benevolentia vestra circa nos omnimodis deprecamur. Quod si hæc mansuete feceritis, in ejus judicio sine personarum acceptione judicaveritis, plurima nos debere obsequio vestro facietis.

EPISTOLA CCI.

GERBERTUS ET OMNES EPISCOPI DIŒCESEOS REMENSIS, PERVERSORIBUS EJUSDEM

Girbertus gratia Dei Remorum episcopus, Guido Suessonicus, Adalbero Laudunensis, R. Noviomensis, Rot. Cameracensis, O. Silvanectensis, F. Ambianensis, B. Moriensis, Her. Belluacensis, per gratiam sancti Spiritus episcopi, vobis Girberto et his qui subscripti sunt pervasoribus, carnificibus atque tyrannis. Diu modestia sacerdotum furoris vestri rabiem sustinuit, et adhuc patienter expectat. Quousque ergo insania vestra sanis intellectibus nostris obsistet? Quousque dissimulatio pravorum simplicium quietem turbabit? Cædes clero infertis, a cleri, monachorum et pauperum rapinis non cessatis. Convenimus ergo conscientiam vestram omnes episcopi Remorum diœceseos, ad satisfactionem invitamus, spatiumque pœnitentiæ usque in proximis Kalendis attribuimus: tunc vos aut infertiles Ecclesiæ palmites recognituri, aut tanquam inutile lignum ab agro Dei gladio sancti Spiritus excisuri.

EPISTOLA CCII.

AD ERVEAM BELVAGORUM EPISCOPUM.

Quod tanto tempore dilectum nobis retinuimus, non malevolentia causa, sed summæ utilitatis vestræ, et vobis honestum et utile parere possit. Et nunc quidem illum patriam parentesque, sed et omne amicorum genus nostrum ob amorem derelinquentem vestræ charitati, ut petitis, dirigimus. Quem velut thesaurum inestimabilem e sinu nostro in vestri jura transfundimus. Suscipite ergo illum in disciplinis liberalibus eruditum, in opificum magisterio edoctum, a multis multa mercede expetitum

sed a nobis obtentum. Quem sic tractari et custodiri volumus, ut dolorem ei partum ex nostra absentia vestra sublevet indulgentia. Eaque munificentia ex liberalitate illum habetote, quæ deceat G. Remorum archiepiscopum dantem et Bellovagorum episcopum accipientem.

EPISTOLA CCIII.

Oportebat te virginem spectabilem patris pacta et constituta laudare et corroborare. Sed quoniam ea dissolvisti, et quæ insuper egisti pernegare contendis, invitamus te ad tui peccati recognitionem. Te quoque R. a direptione rerum..... cessare jubemus et male pervasa restituere. Nec te..... prætereundum existimes, te, inquam, tonsura clericum, sed vita et moribus* triennium cum tuo complice N. Vos, inquam, omnes aut dignos pœnitentiæ fructus Ecclesiæ catholicæ ostendetis, aut velut ethnici et publicani ab Ecclesia catholica gladio sancti Spiritus propulsabimini.

EPISTOLA CCIV.

Suscepta querimonia, reverende pater, scripsimus cum fratribus et coepiscopis nostris pro eadem causa, contemporibus quoque vestris commonitorias missimus litteras. Erit ergo vestræ prudentiæ propter pacis charitatisque custodiam, si respuerint, eos velut exorbitantes filios blande suscipere. Quod si, quod absit, in malitia perseveraverint, tunc in celebri Ecclesiæ loco nostræ vocationis scripta ad legendum proponi jubemus. Deinde excommunicationem rationabiliter conscriptam, et a vobis solemniter celebratam celebri affigi loco, ejusque exemplar nobis dirigi, ut idem in nostris fiat Ecclesiis. Et quoniam eruditam vobis clericum mitti orastis, qui in his et in aliis adjumento esse posset, cum redierit meus D., dabimus operam ut vestris deserviat obsequiis.

EPISTOLA CCV.

Quanto moderamine salus animarum tractanda sit, et vestra fraternitas novit, summopere pensandum est, ut ne quid nimis. Ecce enim dum iudicii severitatem in Ecclesiam scilicet exercetis, modum a patribus constitutum transcendistis. Nam quæ concilia vel decreta parvulos baptizari, vel fideles in cœmeteriis sepeliri vetuerunt? Quod si is locus interdicto vestro, et, ut solemniter dicamus, vestro hanno jure tenetur astrictus, liceret innocentibus parochianis ad alia transmigrare loca, suisque legaliter uti sacris. Moneo igitur paternitatem vestram modum iudicii temperare, totumque negotium ita per tractare, ut ante oculos divinæ Majestatis placere possitis, et coepiscoporum iudicio non displiceatis. Varios mali temporis diu jam sufferens motus, ad vestram solatium tanquam ad tutissimum confugio portam. Alioquin, aut vestra solabimur ope, aut peregrina nobis expetenda subsidia.

EPISTOLA CCVI.

GERBERTUS AD HELAIDI IMPERATRICI.

Sæpe numero mecum reputans ubinam fides, veri-

tas, pietas, et justitia, domicilium sibi fecerint, vestra solum pietas et majestas occurrere potuit, qua virtus multiplex semper inhabitavit atque possedit. Ad vos ergo tanquam speciale templum misericordiæ supplex confugio, vestrumque semper salubre consilium et auxilium reposco. Quia enim... in ma unum acerba fremunt, vitamque cum sanguine poscunt. Additur ad malorum cumulum... Sævitas et ipsa quæ solatio debuit esse Roma. Oro ergo et deprecor vestra vestro imperio mitescant regna. Ego quippe totus ubique vester vestrum exspecto examen et levamen. Idque solum certum esse nosse qui velle, quod vobis constiterit placuisse.

EPISTOLA CCVII.

Humanas res æterno regi consilio cum semper Divinitas ostenderit, tum præcipue vestro tempore consiliorum suorum vos esse materiam voluit. Exaltavit enim vos et humiliavit, eamque humilitatem sua bonitate modificans, extenuans, atque cum summa multorum populorum prosequente favore, vestræ sedi restituit, et tanquam aurum in fornace probatum in sua domo clarius relucere jussit. Laudo igitur et glorifico misericordias et miserationes ejus, cum in vobis, tum in me, quem peregrinum, totoque, ut ita dicam, orbe profugum quandoque requiescere jussit, certa que consistere terra. Dirigo vobis multum dilectum, quem a sacro fonte me suscipere voluistis. Sed utrum nobis erudiendum mittere debeatis, non est nostri iudicii. Si enim recusamus, ingrati fortasse apparemus; et si laudamus quiddam est sinistrum puero. Quod temporum difficultas intulerit, nostro imputabitur vitio.

EPISTOLA CCVIII.

GERBERTUS FULCONI EPISCOPO AMBIANENSI.

Inter varias magnarum rerum occupationes nulla molestia magis afficimur quam vestrorum excessuum crebra relatione. Etsi enim totius metropolis Remorum cura nobis injuncta est, sed vestri potissimum, qui et annorum teneritudine, et morum levitate pondus sacerdotale necdum ferre didicistis. Cur ergo contra pactum in commune statutum, usque ad tempus consilii pervasionem in propria parochia fecistis? Nec in hoc enim alleviamini, si res Ecclesiæ sunt quas diripuistis, cum hoc nisi legibus fieri non liceat. Accessit ad hoc illicitum armorum præsumptio, Ecclesiæ violatio, quasi sacerdoti omnia in ecclesiis liceant. Sed, ait Apostolus, omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Licent per liberum arbitrium, quo male usi estis: sed non expediunt per jura divina, quæ contempsistis. Monemus itaque fraternitatem vestram errata corrigere, et nobis quos offendistis, si placet, satisfacere, ut horum excessuum recognitio multorum peccatorum possit esse abolitio.

EPISTOLA CCIX.

GERBERTUS ARCHEMBALDO ARCHIEPISCOPO TURONENSI.

Querelam vestram non sine fraterna compassione

suscepimus. Unde consilium et auxilium, quantum A
nostra interest, non differimus. Quia enim elerus,
ut dicitis, beati Martini benedictionem vestram re-
nuit, fiat ut scriptum est: *Noluit benedictionem, et
elongabitur ab eo.* Pro accepta vero injuria repulsio-
nis, pulverem calceamenti excutiendam esse contra
illos Dominus docet.

EPISTOLA CCX.

ADELAIDI IMPERATRICI GERBERTUS.

Incredibili pene et nimium scelerata relatione
tanto dolore affectus sum, ut lumen oculorum prope
plorando amiserim. Sed quia jubetis ut vos adeam,
consolationemque impendam, rem quidem bonam,
sed impossibilem imperatis. Transierunt enim dies
mei, o dulcis domina et gloriosa, senectus mea mihi
diem minatur ultimum. Latera pleuresis occupat, B
tinnunt aures, distillant oculi, totumque corpus con-
tinuis pungitur stimulis. Totus hic annus me in
lecto a doloribus decumbentem vidit, et nunc vix
resurgentem recidivi dolores alternis præcipitant
diebus. Quod si quid requiei a doloribus dabitur,
vestri beneficii immemor esse non potero. Licet
sufficere posse videatur quod synodus Nicæna de
communione privatis definit, ut hi qui abjiciuntur ab
aliis non recipiantur, omni jussioni vestræ paremus
tum in his, tum in quibuslibet honestis et compe-
tentibus negotiis. Sed quia cum magno moderamine
salus animarum tractanda est, nec quisquam præ-
propere a corpore et sanguine Filii Dei submoven-
dus, per quod mysterium vera vivitur vita, et quo C
juste privatus vivens mortuus est, dignum ducimus
militarem virum nostra primum admonitione conve-
niendum, si forte respiscat, et vestræ reverentiæ
satisfaciat. Et nos quidem illum jam dudum pro his
proque aliis excessibus, a liminibus tantum Ecclesiæ
cum aliis quibusdam submovimus, post separaturi a
corpore Domini, ac deinde a fidelium communione,
ut his quibusdam gradibus suæ salutis admoneatur,
et unius contagio pro hujusce temporis male, neces-
saria sub nomine militari cohabitatione, populus Dei
minus inflictiatur, solasque suam interim portet mali-
tiam, ignominiam et ruinam.

EPISTOLA CCXI.

CANONICIS SANCTI MARTINI EX PERSONA EPISCOPORUM

Omnes episcopi qui ad concilium venerunt in ec-
clesia sancti Pauli, omnibus clericis de monasterio
sancti Martini.

Audita fama vestræ rebellionis contra fratrem
nostrum Turonicæ civitatis episcopum, has litteras
diximus, in commune decernentes, quatenus aut
cum vestro episcopo redeatis in gratiam, aut ad pla-
citurum Chelæ habendum veniatis pro discordia diu
retenta rationem reddituri vii Id. Maii. Quod si non
feceritis, sciatis vos percelli censura canonicæ distri-
ctionis.

EPISTOLA CCXII.

GERBERTUS ARNULFO AURELIANENSI EPISCOPO

Nulla genere locutionis affectum animi nostri erga
vos explicare valeo, quippe qui omni simulatione
mei captionis periclitarer. Quæ mihi vitanda essent,
quæve sequenda docuistis, monuistis, præscripsistis.
Et nunc quidem omni conamine, omnique nisu
secundum meum scire et posse grates quas valeo
rependo, vestræque clientelæ et dispositioni me
meaque omnia committo; non dubiam spem pro me
gerens præclara principia felices habitura. Et quo
niam synodum..... unde omnixe precor ne ingentos
curæ, quæ me ad præsens totum sibi vindicant,
Ecclesiæ nostræ officiant. Dum enim post paululum
divinitate propitia respirare licebit, et de his et de
aliis in vestra præsentia vestra expectabimus sen-
tentiam.

EPISTOLA CCXIII.

GERBERTUS METENSI EPISCOPO.

Licet ea quæ in nobis est virtus multis ante inno-
tuerit modis, nunc tamen ex superabundanti verbis
et sententiis affectum sui explicans vel super cande-
labrum effulsit. Quia enim Apostolus ait: *Gaudete
cum gaudentibus, flete cum fentibus,* me a fratrum
meorum indebita persecutione liberatum læto animo
accepistis, vesque meis periculis nunc interfuisse
doluistis. Quapropter et absens grates rependo, et
præsens servitutis pensum si libet excipio. Cæte-
rum..... alia memoratu digna non satis adhuc com-
perta habemus.

EPISTOLA CCXIV.

GERBERTUS VERDUNENSI EPISCOPO.

Communes filii R. et D. lætificaverunt nos ex
dulci rerum commutatione. Quia enim, ut ait Apo-
stolus: *Corrumpunt mores bonos colloquia mala,*
nec vos simplicitate gaudentes quorumdam Gallo-
rum affectus varios et perplexos dulces in ore,
amaros in corde subito deprehendere potuistis, ad
nulla eorum commentitia stuporis plena non immé-
rito mutati estis. Sed quia ingenita vobis prudentia
diutius illudi non potuit, eorum simulationem ac
dissimulationem vos ad plenum intellexisse gaudé-
mus. Unde filium nostrum D. quem in multa rerum
scientia eruditum interpretem fidum omnium quæ
in commune placeant habere poterimus. Vale.

EPISTOLA CCXV.

AD AZELINUM EPISCOPUM LAUDUNENSEM.

(Vide infra in epistolis et diplomatibus post susce-
ptum summum pontificatum scriptis.)

EPISTOLA CCXV.

AD ARNULFUM REMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

(Vide ibid.)